

ALTERNATİF OKULLAR

İnayet AYDIN

5. Baskı

Prof. Dr. İneyet AYDIN

ALTERNATİF OKULLAR

ISBN 978-975-6802-87-8

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2015, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

1. Baskı: Eylül 2002, Ankara

5. Baskı: Ekim 2015, Ankara

Yayın-Proje: Didem Kestek

Dizgi-Grafik Tasarım: Didem Kestek

Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı

Baskı: Ayrıntı Basım Yayın ve Matbaacılık Ltd. Şti
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 770. Sokak No: 105/A
Yenimahalle/ANKARA
(0312 394 55 90)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 13987

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

Prof. Dr. İnyet AYDIN

1963 yılında Artvin'in Borkça ilçesinde doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Çanakkale'nin Yenice ve Bayramiç ilçelerinde tamamladı.

1985 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Yönetimi ve Planlaması Bölümü'nden mezun oldu.

1986-1988 yılları arasında Sümerbank Bankacılık Personel ve Eğitim Müdürlüğü'nde görev yaptı.

1988 yılında A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "3308 Sayılı Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunu Gereğince Sümerbank Banka Şubelerinde Ticaret Lisesi Öğrencilerine Yaptırılan Beceri Eğitimi" başlıklı tezini vererek yüksek lisans eğitimini tamamladı. 1988 yılında A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Yönetimi ve Planlaması Bölümüne Araştırma Görevlisi olarak atandı.

1993 yılında "Eğitim Yönetiminde Stres Kaynakları" konulu tezi ile Doktor unvanını kazandı. 1993 yılında aynı bölüme Yardımcı Doçent olarak atandı.

1996 yılında 8 ay süre ile YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında kazandığı bursla Amerika Birleşik Devletleri-OHIO "University of Cincinnati"de doktora sonrası araştırmacı olarak çalıştı. Aynı dönemde 6 haftalık "Yönetici Yetiştirme Akademisi"nde konuk öğretim üyeliği yaptı.

"Eğitim Yöneticilerinin Etik Davranışları Üzerine Bir Araştırma" başlıklı çalışmasını yaptı ve 1997 yılında Doçentlik unvanını kazandı. İş Yaşamında Stres, Yönetmelik Mesleki Ve Örgütsel Etik, Eğitim Yönetimi, Alternatif Okullar, Eğitim ve Öğretimde Etik, Öğretimde Denetim, Türkiye'de Eğitim Yönetimi Alanının Sözlü Tarihi: Öncü Akademisyenler, Türk Eğitim Yönetiminde Öncü Kadınlar isimli 8 kitabı bulunmaktadır. Ayrıca, Educational Leadership: Global Contexts and International Comparisons", Volume 11'de üç yazarlı kitap bölümü ile 2010 yılında Emerald Yayın Şirketinin "Outstanding Authorsip Contribution" ödülünü kazandı. Türkçe ve yabancı dergilerde yayınlanmış çok sayıda makalesi bulunmaktadır.

Lisans düzeyinde; İnsan Kaynakları Yönetimi, Meslek Etiği; Yüksek Lisans düzeyinde Meslek Etiği, Teftiş Teknikleri, Öğretimde Denetim, Eğitim Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar, İnsan Kaynakları Yönetimi, Doktora Düzeyinde Yönetimde Etik ve Çağdaş Denetim Yaklaşımları derslerini vermektedir.

Uzun yıllardır çalışanların hizmet içi eğitimi konusunda araştırmalar yapan ve dersler veren yazar son beş yılda 100'den fazla kurumda meslek etiği, kamu etiği, etik eğitimi, hizmet içi eğitim teknikleri, insan kaynakları yönetimi, stres ve başa çıkma, örgütsel ve bireysel etkililik, insan ilişkileri ve iletişim, eğiticilerin eğitimi, çağdaş denetim teknikleri, denetim etiği, yönetim süreçleri, yönetimde verimlilik, akademik etik, bilim ve yayın etiği, yönetimde verimlilik, performans değerlendirme, alternatif okullar vb. konularda seminer ve konferanslar vermiştir.

Yazar Prof. Dr. Erdem Aydın ile evlidir ve

Bilgesu Aydın'ın annesidir.

*Kızım Bilgesu'ya
ve
Bu ülkenin tüm çocuklarına,
Bizim okuduklarımızdan daha iyi okullarda okuyabilmeleri
dileđi ile.*

ÜÇÜNCÜ BASKIYA SUNUŞ

Alternatif Okullar kitabının üçüncü baskısı, dünyada ve ülkemizde bu konuda daha fazla gereksinim ve çabanın ortaya çıktığı bir ortamda hazırlandı.

Eğitim sistemi üzerindeki sürekli oynamalar, kime, niçin, nasıl bir eğitim verilmesi gerektiği sorularına gerçekçi ve verilere dayalı bir yanıt verilemeden yapıldığı için sonuçsuz kalmaktadır.

Bu ülkede eğitimin en üst düzeyinde söz sahibi olan pek çok kişi, engelli, hasta, hükümlü, bağımlı, suça itilmiş, üstün yetenekli çocukların farklı gereksinimleri içinde olduklarını ve okul denilen yapının tüm bu farklılıklara en uygun yanıtı verecek biçimde örgütlenmesi ve işletilmesi gereğinden habersiz görünmektedir. En azından alınan kararlar ve sunulan hizmetlerin tek boyutluluğu bu düşüncelyi çağrıştırmaktadır.

Oysa, toplumun değışen ekonomik, sosyal, kültürel yapısı en çok okul denilen kurumu etkilemekte ve okul artık sadece eğitim ve öğretim veren bir yer olmaktan çıkarak, gerektiğinde tedavi, sosyal destek, rehabilitasyon vb. gibi hizmetleri de sağlayan çok amaçlı ve çok boyutlu bir kurum olmak durumunda kalmaktadır.

Diğer yandan bu tür alternatif okullarda çalışacak olan öğretmenlerin yetiştirilmesi büyük bir özen ve çaba gerektirirken, bizim sistemimizde öğretmen eğitiminde alternatif yaklaşımlara uyum sağlayacak hizmet içi eğitim desteklerinin son derece yetersiz olduğu da bir gerçektir.

Eğitimde sosyal adaletin sağlanması, her çocuğa gereksinimlerine en uygun okul ve eğitim koşullarının yaratılması, alternatif okul gerçeğinin iyi anlaşılması ve uygulanması ile olanaklıdır.

Prof.Dr. İnyet AYDIN
Ankara, Haziran 2010

ÖNSÖZ

Alternatif okullar kitabının yazılma nedeni, okulların giderek daha çok önem kazanmasına karşın tam tersine giderek gereksinimlere daha az yanıt verir hale gelmelerinin yarattığı arayışları, Amerika Birleşik Devletleri örneğinde ortaya koymaktır.

Giderek büyüyen eğitim sorunlarını çözmek için tüm dünya ülkeleri gibi Amerika Birleşik Devletlerinde de farklı eğitim reformları gerçekleştirilmeye çalışılmakta ve bu reform girişimleri başarı ve başarısızlıkları da beraberinde getirmektedir. ABD’de eğitim reformlarının hız kazanmasında önemli etkenlerden biri de ailelerin çocuklarına nasıl bir eğitim aldirmek istedikleri konusunda alternatifler aramaları ve bu alternatiflerin yaratılması konusunda yetkililere baskı yapmaları olmuştur.

Alternatif okullar konusuna ilgi duymamın en önemli nedenlerinden biri, 1996 yılında Amerika’da bulunduğum dönemde iki ay süresince gözlem yapma şansı bulduğum North Avondale Montessori ilkokulundaki deneyimlerim olmuştur. Gönüllü olarak çalıştığım bu okuldaki farklı hava, sınıfların düzeni, yönetim anlayışı gerçekten şaşırtıcıydı. Öğrenciler ile birlikte halı kaplı sınıfta yerde oturarak tıpkı bir meddah gibi öyküler anlatan öğretmenler; yorulan çocukların kısa süreli olarak yatıp dinlenebileceği yastıklar, farklı öğretim materyalleri, öğretmenlerin yarattığı takım ruhu, öğrencilerin hem çok neşeli hem de olağanüstü disiplinli oluşları, velilerin okula yaptıkları gönüllü katkılar son derecede etkileyici idi.

Üniversitenin ziraat fakültesi öğrencilerinin her hafta öğrencilerden bir grup ile bahçede çalışmaları; sınıfta beslenen fareler, bir cam kutuda tırtılın kelebek haline dönüşmesini öğrencilerin hep birlikte gözlemlemeleri, çevrede yaşayan bitki ve hayvanlarla ilgili olarak öğrencilerin yaptıkları proje çalışmaları eğitim adına çok farklı uygulamalardı. Elbette bütün bunlar eğitim-öğretim sorunlarının tamamen çözülmesine yetmiyordu ama sorunu ele alış tarzı açısından oldukça önemliydi.

Çeşitli seminerlerde geleneksel çizgilerin dışına taşan örnekler anlatıldığında ya da diğer ülkelerdeki uygulamalardan söz edildiğinde “bu bizde uygulanamaz” tepkisi alınır. Bu kitapta yer verilen alternatif okul yaklaşımları, Türkiye’de uygulanması ya da uygulanamaması kaygıları ile değil, akademisyen ya da uygulamacı eğitimcilerin en azından bu yaklaşımlar konusunda genel bir düşünce geliştirmeleri ve akademik bir tartışmaya zemin hazırlanmasına katkıda bulunmak amacı ile kaleme alın-

miştir. Zaten ülkemizin eğitim mevzuatı bu tür iyi sınanmamış, belirsiz uygulamalara izin vermez.

Geleneksel okullara karşı alternatif olarak ortaya çıkan okul yapılarının zayıf ve güçlü yanları bulunmaktadır. Kitapta olabildiğince tarafsız bir yaklaşımla her bir örneğin güçlü ve zayıf yanları ulaşılan kaynakların elverdiği ölçüde açıklanmaya çalışılmıştır.

Birinci bölümde okul kavramına ilişkin tartışmalara kısa bir bakıştan sonra ikinci bölümde okul seçimi konusu üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde üç farklı tipte görünebilen alternatif okul kavramı tartışılmıştır. Dördüncü bölümde okullaşmanın sadece sınıfta gerçekleştirilecek bir süreç olmadığını savunan ev okulları yer almıştır. Beşinci bölümde, aslında çok eski bir geçmişe dayandığı halde hala bir alternatif okul yaklaşımı olarak kabul gören Montessori okulları tanıtılmıştır. Altıncı bölümde ise yapı ve içeriği açısından farklı bir nitelik taşıyan ve bu anlamda ciddi eleştiriler alan Waldorf okulları üzerinde durulmuştur. Kitabın yedinci bölümü, yerleşmenin sınırlarını zorladığı bir uygulama olan sözleşmeli okullara ayrılmıştır. Sekizinci bölümde ise okul ve sınıf sayılarının azaltılmasının okulun ve öğretimin kalitesini artıracığı görüşünü savunan küçük okullar açıklanmıştır. Dokuzuncu bölümde mıknaş okullar tartışma konusu edilmiştir. Kitapta son olarak 1984 yılında kurulmuş olan Paideia okulları hakkında bilgi verilmiştir.

Kuşkusuz alternatif okul yaklaşımları bunlarla sınırlı değildir. Ancak literatürde üzerinde en fazla durulan ve çeşitli araştırma çalışmaları yapılan yaklaşımlar olduğu için kitap bu örneklerle sınırlı tutulmuştur.

Bu kitapta ana tema, okula alternatif olarak yine okul kavramı olmakla birlikte, her okul yapısının farklı eğitim yaklaşımlarının yaşama geçirildiği bir alan olması nedeniyle, aynı zamanda alternatif eğitim yaklaşımları da tartışma konusu edilmiştir. Bu anlamda kitabın hedef kitlesi yalnızca eğitim yönetimi alanına ilgi duyan kişilerle sınırlı olmayıp tüm eğitimciler ve eğitim konusuna ilgi duyanlardır.

Kitabın ortaya çıkış sürecinde katkı veren herkese teşekkür ederim. Özellikle de PEGEM AKADEMİ takımına ...

Prof. Dr. İnalet Aydın

Nisan 2006

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Önsöz	vii
İçindekiler	ix

1. BÖLÜM OKUL KAVRAMI VE OKULA İLİŞKİN TARTIŞMALAR

Okul Kavramı ve Okula İlişkin Tartışmalar	1
Kaynaklar	17

2. BÖLÜM OKUL SEÇİMİ

Okul Seçimi Kuramları	21
Okul Seçimine İlişkin Veriler	23
Okul Seçimi Lehine Tartışmalar	23
Okul Seçimi Karşıtı Tartışmalar	24
Kaynaklar	26

3. BÖLÜM ALTERNATİF OKULLAR

Alternatif Okul Nedir?	27
Alternatif Okulların Özellikleri.....	31
Alternatif Okulların Amacı.....	34
Alternatif Okulların Gelişimi	34
Alternatif Okulların Hizmet Verdiği Kitle	37
Alternatif Okul Tipleri.....	38
Alternatif Okullarla İlgili Eleştiriler	41
Kaynaklar	41

4. BÖLÜM

EV OKULLARI

Ev Okulu Uygulaması Nedir?	44
Ev Okulunun Kökeni.....	46
Ev Okulu Uygulayan Ailelerin Görüşleri.....	47
Ev Okulunun Yasal Durumu.....	48
Ev Okulu Uygulaması Yapan Ailelerin Özellikleri.....	50
Ev Okulu Neden Tartışılmaktadır?	51
Ev Okulu Öğrencilerinin Akademik Performansları ve Sosyal Gelişmeleri.....	51
Ev Okulu Uygulamasında Yararlanılabilecek Kaynaklar Nelerdir?.....	53
Uzaktan Eğitim Bağlantıları	54
Kaynaklar.....	55

5. BÖLÜM

MONTESSORİ OKULLARI

Maria Montessori Kimdir?.....	58
Montessori Okullarının Gelişimi	60
Montessori Eğitim Yaklaşımı	61
Montessori Okullarının Özellikleri	62
Öğrenci Kabul Koşulları.....	73
Montessori Sistemine Yöneltilen Eleştiriler ve Yanıtları	74
Kaynaklar.....	76

6. BÖLÜM

WALDORF OKULLARI

Rudolf Steiner Kimdir?.....	81
Waldorf Eğitiminin Temel Özellikleri	82
Milwaukee Kenti Waldorf Okulu.....	91
Waldorf Deneyiminden Öğrenilenler	93
Waldorf Okullarına Yöneltilen Eleştiriler.....	95
Kaynaklar.....	97

7. BÖLÜM

SÖZLEŞMELİ OKULLAR

Sözleşmeli Okul Nedir?.....	99
Sözleşmeli Okulların Gelişimi	100
Sözleşmeli Okulların Yasal Temelleri	101
Sözleşmeli Okulların Açılma Süreci	102
Sözleşme Yapmaya Yetkili Kurumlar	110
Sözleşmeli Okullara İlişkin Bazı Veriler	111
Sözleşmeli Okullara İlişkin Tartışmalar	112
Kaynaklar.....	115

8. BÖLÜM

KÜÇÜK OKULLAR

Küçük Okul Nedir?.....	117
Okulların Küçültülmesini Gerektiren Nedenler	118
Küçük Okulların Amacı ve Yararları	120
Küçük Okullara İlişkin Yasal ve Parasal Düzenlemeler	121
Küçük Okulların Gelişimi	122
Küçük Okullara İlişkin Araştırma Sonuçları	122
Küçük Okullara Yöneltilen Eleştiriler.....	123
Okul İçinde Okul Modeli	125
Kaynaklar.....	129

9. BÖLÜM

MIKNATIS OKULLAR

Mıknatis Okulların Özellikleri.....	133
Mıknatis Okullara İlişkin Veriler.....	134
Mıknatis Okullara Yöneltilen Eleştiriler	135
Kaynaklar.....	136

10. BÖLÜM

PAİDEİA OKULLARI

Mortimer Jerome Adler Kimdir?	138
Paideia Okullarının Özellikleri	140
Paideia Okullarına İlişkin Veriler	145
Paideia Sisteminin Uygulanması.....	145
Kaynaklar.....	148

11. BÖLÜM

RİSK ALTINDAKİ ÇOCUKLARIN EĞİTİMİNDE ALTERNATİF OKULLAR

Risk Altındaki Öğrenciler	149
Risk Altındaki Öğrencilerin Eğitiminde Alternatif Okullar ve Alternatif Programlar	150
Alternatif Okullara Giriş ve Geleneksel Okullara Dönüş	153
Alternatif Okulların Kadro, Program, Hizmet ve İşbirliği Durumu	154
Alternatif Okul Uygulamalarından Örnekler	156
1. Dallas Bölge Çocuk Mahkemeleri Alternatif Eğitim Programı (DCJJAP)	156
2. Cypress Run Alternatif Okulu (Kışla Biçimi Disiplin Merkezi)	157
3. Eagle Akademisi Alternatif Programı	157
4. Franklin Geçiş Lisesi (Franklin Transitional High School)	158
5. Toplum Gündüz Okulları (Community Day Schools).....	159
6. Macera Kampları (Adventure Camps).....	160
7. Duygusal Gelişim Yatılı Okulları (Emotional Growth Boarding Schools)	160
8. Askeri Kamplar (Boot Camps)	161
Kaynaklar.....	162

12. BÖLÜM

ULUSLARARASI OKULLAR

İlköğretim Birinci Kademe Programı Pyp (The Primary Years Programme)	165
Pyp ile Kazandırılması Amaçlanan Bilgiler	167
Pyp ile Kazandırılması Amaçlanan Beceriler.....	168
Pyp ile Kazandırılması Amaçlanan Tutumlar	169
İlköğretim İkinci Kademe Programı IB MYP (Middle Years Programme)	170
MYP Programı.....	171
IB Diploma Programı (DP)	172
Sınav ve Değerlendirme	174
Kaynaklar.....	175

1. Bölüm

OKUL KAVRAMI VE OKULA İLİŞKİN TARTIŞMALAR

Yaşam için değil, okul için öğreniyoruz.
Seneca

Okul denilen sistemin bilinen en eski örneklerinden biri Sümerler döneminde görülmektedir.

Çivi yazısının icadı ve geliştirilmesi sürecinin Sümer okullarında başladığı, bulunan ilk yazılı belgelerden bazılarının alıştırma ve inceleme amacı ile hazırlanmış kil tabletler olduğu ve bunun da İ.Ö.3000 yıllarında yazı öğreticilerinin hazırladığı kitaplar olduğu ileri sürülmüştür. Sümer okullarının gelişip olgunlaşması 3000 yılının sonlarına doğru olmakla birlikte yapılan kazılarda ikinci binin ilk yarısında okullardaki öğrencilerin her türlü günlük okul çalışmalarını yazdıkları yüzlerce tablet bulunmuştur. Bu tabletlerden anlaşıldığı kadarı ile Sümer okulları ve bu okullardaki eğitim ile ilgili bilgiler aşağıda yer almaktadır (Kramer, 1995):

Sümerli öğretmenlerin yazdıkları okul yaşamına ait hikayelerden kısmen de olsa okulların durumu, hedef ve amaçları, öğrencileri, öğretim dalları, öğretim programları ve öğretim yöntemleri hakkında bazı fikirler edinilebilmektedir.

Sümer okullarının başlıca amacı saray ve mabedin ekonomik ve yönetsel kayıtlarını tutabilecek yazıcılar yetiştirmekti. Ancak daha sonra okullar, Sümerlerin öğrenme ve kültür merkezleri haline gelerek ilahiyat, bitkiler, hayvanlar, madenler, matematik ve gramer konularında çalışan bilim adamları yetiştirilmeye başlanmıştır. Muhtemelen Sümer okulları mabedin bir organı iken daha sonra laik bir kuruma

2 Alternatif Okullar

dönüşmüştür. Öğretmen aylıklarının ise öğrencilerden toplanan okul ücretleri ile ödendiği sanılmaktadır .

Öğrenciler genellikle varlıklı ailelerin çocukları idiler. Sümer okulları yalnız erkeklerin devam ettiği okullardı. Okulların başı “ummi-üstad-profesördü”. Bu kişiye aynı zamanda “okul babası”, öğrencilere ise “okul oğlu” deniyordu. Yardımcı öğretmenlere “ağabey” deniyordu ve öğrencilerin kopya etmesi için tabletler hazırlamak, yazılan tabletleri kontrol etmek, ezberledikleri dersleri dinlemek bunların görevi idi. Okulun “sınıftan sorumlu” adam”, “Sümerce’den sorumlu adam”, “sınıfın yoklamasından sorumlu adam” ,”dayaktan sorumlu adam” gibi çeşitli görevlileri vardı.

Sümer okullarının programı iki temel gruba ayrılıyordu. Birincisi, Sümer dilinin nasıl yazılacağını öğretmek. İkincisi ise edebi ve yaratıcı çalışmalar yapmak. Bunlar Sümer tanrı ve kahramanlarının başlarından geçen olayları, kahramanlıklarını kutlamak amacı ile yazılmış şiirler, mitolojik ve destansı konular, ilahiler Sümer şehirlerinin düşmanlarca yakılıp yıkılmasının yarattığı üzüntüleri dile getiren ağıtlar, atasözleri, hayvan masalları, küçük hikayelerden oluşan bilgelik kompozisyonlarından oluşmaktadır.

Sümer okullarındaki öğretim yöntemlerine bakıldığında, öğrenci okula geldiğinde ilk olarak bir gün önce hazırladığı tablet üzerinde çalışıyor, daha sonra “ağabey” denilen öğretmen yardımcısının hazırladığı tabletleri yazdıktan sonra kontrol ediliyordu. Sümer okullarında ezberin yeri çok önemliydi. Disiplinin sağlanması için dayak vardı. Öğrenciler sabah güneş doğarken okula gelip akşam güneş batarken okuldan ayrılırlardı.

Okul kavramı, kurumsal amaçları gerçekleştirilmesi beklenen kişilerin işleri ve birbirleri ile olan etkileşim biçimleri tarafından nitelenen toplumsal bir sistem olarak tanımlanmıştır (Lunenburg, 1995). Tarihsel süreç içinde okullar bürokratik yapılara dönüşmüştür. Okulun bir bürokratik yapı olmasının temel belirleyicileri büyük, karmaşık, çok düzeyli toplumsal kurumlar olmaları ve tam zamanlı profesyonellerin okullarda görev yapmalarıdır.

Okulun bürokratik bir yapıya dönüşme süreci, modernizmin bir olgusudur ve kapitalist ekonomik sistem, politik ulus devletlerin ortaya çıkması, sanayileşme ve kentleşme sonucu ortaya çıkan demografik değişimlerin eşlik ettiği bir oluşumdur (Bennet de Marrais ve Le Compte, 1995).

Okul denen bürokratik örgüte toplumlar pek çok görevler yüklemişlerdir. Bütün devletler eğitim sisteminin okullar aracılığı ile gerçekleştirmesini istedikleri beklentileri eğitim yasalarında belirlemişlerdir. Bu amaçlar dikkatle incelendiğinde temel olarak dört boyutta ele alınabilir. İyi insan, iyi yurttaş, iyi üretici ve iyi tüketici yetiştirmek. Örneğin Downey, Seager ve Slage (1960) Amerikan eğitiminin amaçlarını, dolayısı ile kamu okullarından beklentileri şöyle belirlemişlerdir (Lipham, Rankin ve Hoeh, 1985):

A. Entelektüel Boyut:

1. Bilgi sahibi olma: Bilgi ya da kavramlar açısından birikimli olma
2. Bilgiyi iletişimle paylaşma: Bilgiyi elde etme ve iletme becerisi
3. Bilginin yaratılması: Yaratıcılık ve ayırt etme
4. Bilgiyi isteme: Öğrenme aşkı

B. Toplumsal Boyut:

1. İnsandan insana: Gündelik ilişkilerde işbirliği
2. İnsandan Devlete: Sivil haklar ve ödevler
3. İnsandan ülkeye: Bireylerin vatanlarına sadakati
4. İnsandan dünyaya: Kişiler arası ilişkiler

C. Kişisel Boyut:

1. Fiziksel: Sağlıklı ve gelişmiş bir beden
2. Duygusal: Zihinsel sağlık ve tutarlılık
3. Etik: Ahlaki dürüstlük
4. Estetik: Kültürel ve boş zaman etkinlikleri ile uğraşma

D. Verimlilik Boyutu:

1. Mesleki rehberlik: Bilgi verme ve seçim
2. Mesleki hazırlama: Yetiştirme ve yerleştirme
3. Ev ve aile. Ev işleri ve aile
4. Tüketici: Kişisel satın alma, bütçe ve yatırım

John Dewey, okulun işlevlerini farklı bir açıdan açıklamıştır (Tezcan, 1997, 211):

Basitleştirme: Okulun önemli işlevlerinden biri, karmaşık bilgileri basitleştirmek ve çocuğa basit, sade bir çevre yaratmaktır.

4 Alternatif Okullar

Temizleme: Mevcut çevrenin çocuğun zihinsel alışkanlıklarını etkileyen değersiz, işe yaramaz, zararlı özelliklerini olanaklar ölçüsünde ortadan kaldırmaktır.

Denge kurma: Okul, toplumsal çevrede çeşitli öğeleri dengeleştirir ve bireyi içinde doğduğu en yakın toplumsal grubun sınırlamalarından kurtarmak ister ve onu daha geniş bir çevre ile temasa geçirir. Onu topluluktan toplum hayatına ulaştırır. Bu suretle her bireye bir denge sağlamış olur.

Yukarıdaki ifadeler hemen hemen her toplumun okul denilen kurumdan beklentilerini oluşturmaktadır. Diğer taraftan farklı eğitim felsefesi yaklaşımları da okullardan farklı amaçları gerçekleştirmesini beklemektedir. Buna göre beş temel yaklaşım olan hümanizm, varoluşçuluk, toplumsal gerçekçilik, deneyselcilik ve yeniden yapılanmacılık yaklaşımlarının okul amaçları Tablo 1'de verilmiştir (Kowalski ve Reitzug, 1993):

Tablo 1: Farklı Felsefi Yaklaşımlara Göre Okulun Amaçları

FELSEFİ YAKLAŞIM	OKULUN AMAÇLARI
HÜMANİZM	Dünya değişmez, okulun amacı değişmeyen evrensel gerçekleri aktarmak ve zihinleri geliştirmektir
VAROLUŞÇULUK	Dünya yavaş yavaş gelişmektedir ve değişmektedir, okulun amacı varolan kültürel öğeleri aktarmak ve geçmiş tarih tarafından oluşturulan her şeyin tanınmasını sağlamaktır.
TOPLUMSAL GERÇEKÇİLİK	Okulun amacı halen mevcut olan düşüncelerin ve değerlerin öğrencilere aktarıldığından emin olmak ve onların topluma uyum sağlamlarına yardım etmektir. Şu anki toplum öğretim programının kaynağıdır.
DENEYSELÇİLİK	Değişme kaçınılmazdır, okulun amacı problem çözebilecek eleştirel düşünen bireyler yetiştirmektir.
YENİDEN YAPILANMACILIK	Değişme kaçınılmazdır, okulun amacı gelecekteki toplumun neler istediğine karar vererek, öğrencileri toplumu gelecekteki duruma dönüştürebilecek şekilde hazırlamaktır

Tablo 1'de görüldüğü gibi tüm yaklaşımlar okul denilen kuruma farklı amaçlar yüklemektedir. O halde okul bu amaçlardan hangisini başaracaktır ? Bu sorunun yanıtı elbette toplumların tercihlerine göre tamamen değişmektedir.